

ИЗЛОЖБИ

Томе Серафимовски

Властимир Николовски

УМЕТНИЧКА МЕМОРИЈА НА МАКЕДОНСКАТА ИСТОРИЈА

БОРИС ПЕТКОВСКИ

*Кон изложбата на скулпторскиот
портрет на Томе Серафимовски во
Музејот на град Скопје*

Неодамна во Музејот на град Скопје беше приредена изложба на 65 портрети, во бронза и во мермер, на големиот македонски скулптор Томе Серафимовски (избор од 150-ината досега создадени).

Во модерната епоха, проблемот на портретот се согледува повеќе од историски и од социолошки аспект: тоа значи, од една страна, како еволуција на претставувачките типови и на конвенциите; од друга страна, како потврда на постојаниот однос помеѓу ликовниот портрет и општеството, а не само од гледна точка на моралниот став (на претставената личност, но и на авторот на таа претстава) за кој тој (портретот) сведочи и го опишува. Многу од овие белези и настојувања на досегашното (скулпторско) портретно творештво, се вткаени и во портретите на Томе Серафимовски. Знаењата за овој ликовен род тој ги освои прво кај големиот хрватски вајар Антон Аугустинчиќ кој го раскрили своето мајсторство сè до Скопје (со поставените, но, подоцна, разурнатите две кралски споменични скулптури од 1937; со неколку негови скулптури во скопски музејски колекции). Потоа, (1966-1969) Серафимовски се совршуваше во Париз, како соработник на познатата вајарка Алиција Пеналба.

Портретното творештво на Серафимовски се одликува со низа особености. Пред сè, затоа што е создавано како еден целесообразен проект, занован врз убеденоста на овој уметник во приоритетната улога на портретот во вајарската уметност и дека, преку него, се разоткрива и се меморира која и да е личност и епохата во која дејствувала таа; Серафимовски, всушност (тоа е ингенција на многу други скулптори во други средини, сè до денес), со портретот испишува секвенци од македонската историја, односно на учесниците во неа.

Така, со циклусот портрети и фигури на преродбеници од ЦИЦ век, започнат 1970 година, Серафимовски го искажува својот однос и почитта кон

минатото, пиететот кон големите личности на македонската култура и уметност. Портретите на македонските преродбеници и просветители евоцираа ликови од минатото кои живеат во нашето историско сеќавање, но се вградени и во премрежињата на нашата тековна историска судбина. Во нивните физиономи, Серафимовски спровел обмислена (некогаш измечтаена) индивидуализација. Ја моделирал нивната достоинственост и нивното значење, иако се тоа портрети на личности за кои најчесто не постои визуелен документ, туку пишани или писудени извори. Оттука, уметникот ги типизирал и ги стилизирал нивните ликови, им додал атрибути на нивната професија и на времето во кое дејствувале. На изложбата во Музејот на град Скопје беа изложени и портретите на Григор Прличев (кого Атина го прогласи за втор Хомер и му го даде лавровиот венец) и на Војдан Чернодрински. При обработката на нивните ликови, Серафимовски можел да користи фотографии, но, сепак, ја поврзал својата имгинација со нивната историска улога, не навлегувајќи во други скулпторски елаборации.

Во ликовите на личностите кои се,

исто така, дел од македонската историска, културна и уметничка меморија, но кои, во разни временски секвенции и услови, му "позирале во живо", како модели (за тоа останало сведоштво во фотографиите што беа изложени и на последната изложба на Серафимовски), овековечени се творци од разни области на уметноста, научници, академици, пријатели итн., кои дејствувале во науката, во културата и во уметноста. На изложбата имаше портрети, настанати почнувајќи од 70-тите години до денес. Таму беа нагласено индивидуализираните претстави на: Георги Старделов, Властимир Николовски, Тодор Скаловски, Матеја Матевки, Јордан Поп-Јорданов, Крум Томовски, Ѓорѓи Филиповски итн. Во нив Серафимовски не спровел никакво "дотерување" на физичките белези, само претпазливо ги "раздвижил" масите и површините на бронзената материја за да се нагласат интелектуалниот и карактерниот идентитет на претставениот лик. Поголема експресивност и смели "длабења" спровел во

натриот истакнат македонски поет Анте Поповски (сроден на некои неокласични или романтичарски портретни остварувања). Би рекол дека на ова дело му е најблизок претпазливо моделираниот Автопортрет (1995). Од овие (и од многу други) портрети се согледува дека овој уметник, покрај сродноста со принципите на реалистичката скулптура, ја проучил и изведувачката стратегија на кубизмот и на експресионизмот: но ја применил, пред сè, како инструмент во сместувањето на претставените ликови во деепната епоха и, со играта на вдабени или одземени партии, им го определил понагласено психолошкиот идентитет.

Некои од овие портрети претставуваат личности од други средини, со огромна меѓународна репутација. Така, портретот (од 1979) на шпанскиот поет Рафаел Алберти (и самиот академик и сликар) се izdelува со професионалниот респект кон неговата личност: тоа е видливо во смислената синтеза на формата и на одликите на оваа

комплексна творечка личност што е манира од неа. Тука е и ликот на големиот француски поет Ежен Гилвик во кој е применета сродна, само, би се рекло, малку поздржана постапка, како и кај претходниот портрет.

Сметам дека некои од посочените портрети на Серафимовски содржат сродности со одликите на ликовите во неговите последни споменични творби: Мајка Тереза (Скопје), Коста Рацин (Велес),

Милтон Манаки (Битола). Така, портретот на веќе беатизираната Мајка Тереза е обликуван со тенденција да се проникнат нејзините скрупулозно вајарски освоени физиономско-карактерни белези со елементите на решителна и на енергична личност; со тоа повеќе е подвлечен нејзиниот упорен мисионерски стремеж отколку "голите" аспекти на физичкиот лик на оваа посебна жена.

Групата портрети на негови блиски откриваат друга творечка димензија кај Серафимовски. Тоа е усетот за специфична идеализација. Таа не се искажува како згорнично, артифициелно "разубавување" на даден лик (особено на моминските), туку како смислено, префинето доразвивање на неговите природни одлики (Соња, 1975, Јана, 1978, Маја, 1986). Воедно, нивната стилско-вајарска обработка, грижливото обопштување и стилизацијата на портретните белези, развие ни во кохерентни, стегнати маси со "мазни" површини, понекогаш ја сутерираат блискоста до некои портретни модели од минатото, та дури со тие од "егзотичните" подрачја (да речеме: египетско-африканското). Затоа што, во општата творечка логика на Томе Серафимовски е вградена сродноста со медитеранскиот обликувачки менталитет и сензibilitет: афинитетот и за вајарска изразност што се потпира врз здржан хедонизам во обликувањето на вајарската форма. Овој блок ликови што му припаѓаат на интимниот портрет, е неговиот специфичен придонес во македонската скулпторска естетика.